

- Fethi Naci, bu haftaki Eleştiri Günlüğü'nde, Colm Toibin'in "Güney" adlı romanını değerlendiriyor...3. sayfada
- Süha Sertbiboğlu, Hıfzı Topuz'un "Meyyâle" sini değerlendirdi.....8. sayfada
- Adnan Binyazar, Tahsin Yücel'in "Komşular"ını değerlendirdi...10. sayfada
- İ. Z. Eyuboğlu, Server Tanilli tarihinin altıncı cildini değerlendirdi.....14. sayfada

KİTAP

'Bir uzun yol' yolcusu

95

Fakir Baykurt

MEHMET BAŞARAN

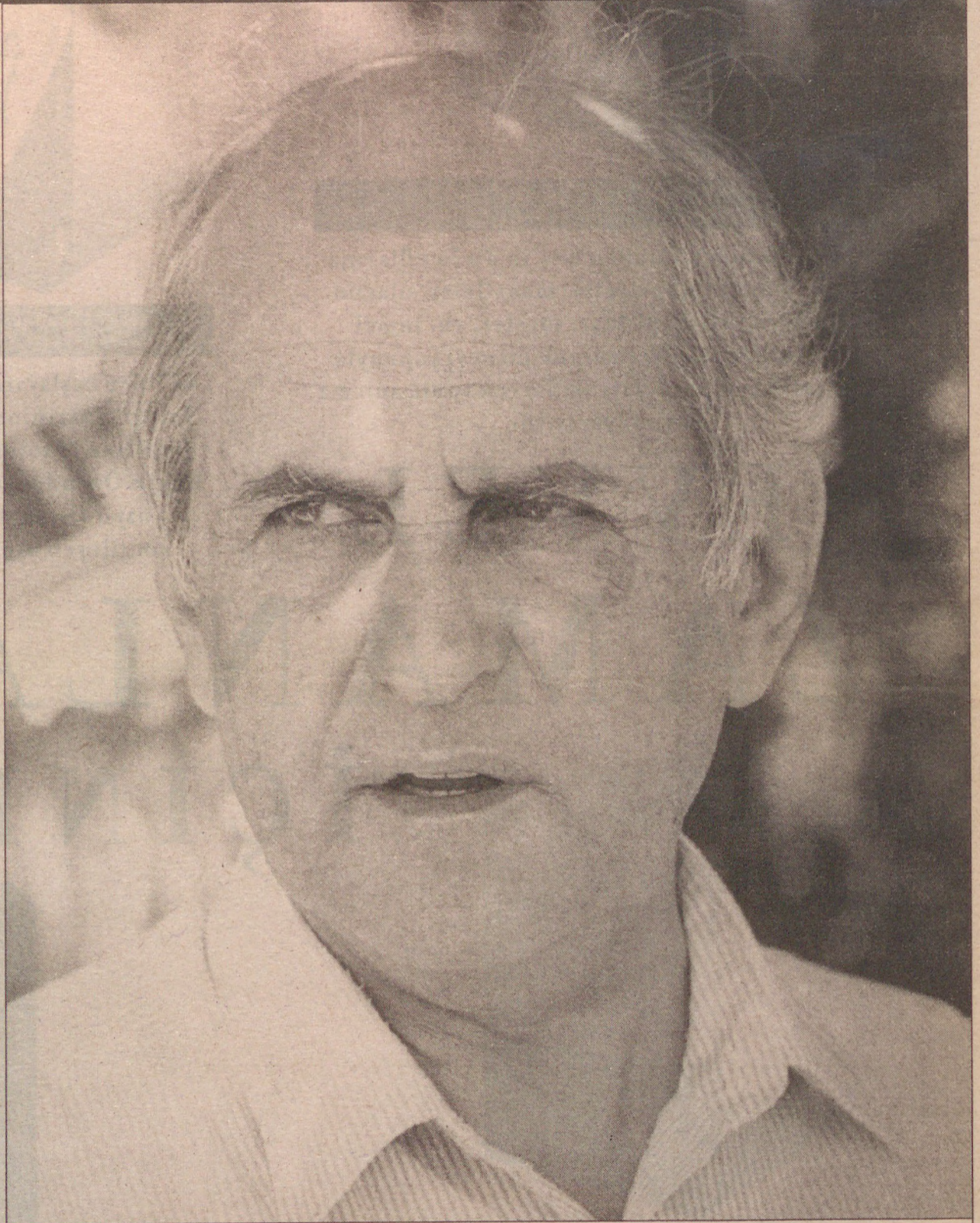
Yazın eğitimi ta başından beri yanlış yolda bizde. Yetişme çağındakileri yazından soğutucu, okuma isteklerini kırıcı bir izlencemiz var. Belki de, 1933'te Üniversite reformu yapılırken Türkoloji bölümüne dokunulmamasından kaynaklanıyor bu. Genelde yazın dersleri, "Yazın tarihi" biçiminde uygulanıyor. Türkoloji Bölümü'nden yetişigelen öğretmenler, "Divan yazını" dönemine, "aruz"a takılıp takılıyor. Uygulama izlencelerinde, bir türlü "Cumhuriyet Dönemi Yazının" gelemiyorlar...

Zaten kendileri de, -nedense- gelişen yazınımızı izlemiyorlar. Bilgileri, beğenileri günümüzden çok gerilerde kalmış. Böyle olunca, Ceyhun Âtuf Kansu'nun vurguladığı gerçek ortaya çıkıyor: "Bugünkü yazın eğitimi, gerici yetiştirmeye yönelik bir eğitimidir." Geçmiş özlemi yaratan metinlerle yapılan çalışmalar, Kansu'nun vurguladığı sonucu vermektedir.

Köy Enstitülerinde Lise Müfredatı uygulanıyordu ama her gün bir "serbest okuma saati" vardı. O saatlerde öğrenciler, Türk ve dünya yazınının sevdikleri yapıtlarını okuyabilirlerdi. Onların özelliklerini, güzelliklerini anlama tartışmaları, öğrencilerin beğenilerini, düşün düzeylerini geliştiriyordu. Ardından geçmiş dönemlerin metinleri okunduğunda, onları gerçek yerlerine koymak kolaylaşıyordu.

Serbest okuma saatleri, öğrencilerin ufklarını genişletmekle kalmıyor, öğretmenleri de, kendilerini yenilemeye zorluyordu. Bakanlık klasiklerinin "Yıllanmış köylü çarığına döndüğü kurumlarda" yazın öğretmenliği kolay değildi. Ancak böyle bir eğitimde, yaratıcılıklar serpilip gelişebilirdi. Ancak böyle bir okuma ortamından, Makal'lar, Fakir'ler, Talip'ler, Akçam'lar çıkabilirdi...

Bir öğretim yılı Antalya- Aksu Köy Enstitüsü'nde yıllardan sonra da Kartal, Göztepe ortaokullarında, daha sonra da 50. Yıl Tahran

Lisesi'nde Türkçe- Yazın öğretmenliğimi sürdürebildim. Çok uzaklarda kalmıştı Enstitüler... Mustafa Kemal döneminin eğitim anlayışı... Büyük bir yozlaşmaydı yaşanan. Yönetmelikler, izlenceler değişmişti. Ama ne değişirse değişsin, önemli olan "öğretmen" di, öğretmenin kişiliğiydi... Kişilikli bir öğretmen, her dönemde bilimin verileri doğrultusunda çalışabilirdi. Otuz iki yıllık öğretmenlik süremde hep Köy Enstitülerinde çalışmış gibi çalıştım ben de... Yazın derslerini Enstitülerdeki yazın derslerine dönüştürdüm. Yönetimlerin de, öğrencilerin de sevdikleri bir uygulama oldu bu... Yazın dünyası, sanat dünyası; izleyen kümelerin çabalarıyla dersliğimizdeydi. Geçmiş dönemlerin ürünlerini de de-

ğerlendiriyorduk ama, Türkiye'deki dünyadaki düşün, sanat gelişmeleri de dersliğimizde capcanlıydı. "Haftanın Düşün ve Sanat Raporu" ile izliyorduk etkinlikleri.

Bilinçli, canlı röportajlarla tutuyorduk gelişen yazının nabzını. Yaşayan yazarlar, düşünceleri, görüşleriyle dersliğimizde soluk alıp veriyordu.

Fakir Baykurt da bir arkadaşımızın emeğiyle dersliğimizdeydi. Tıpkı Köy Enstitülerindeki serbest okumadaki gibi:

- Kısaca yaşamöyküsünü anlatır mısınız?

- 1929'da Burdur'un Yeşilova ilçesine bağlı Akçaköy'de doğdum. İlkokulu köyümde okudum. Isparta Gönen Köy Enstitüsü'nü, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdim. İlkokul, ortaokul, lise öğretmenliği, ilköğretim müfettişliği yaptım. Öğretmen örgütlerinin

Fakir Baykurt

artarak sürüyor.

- *Yapıtlarınızdaki dil tutumunuza açıklar mısınız?*

- Dil devriminden yanayım, ama daha çok halk kaynaklarından beslenen ve halkın anlamakta zorluk çekmeyeceği bir dil anlayışını benimsiyorum.

- *Düşün ve sanat alanında iki ana düşün yaygındır. Bunlardan biri sanat sanat içindir, öbürü de sanat halk içindir. Siz bunlardan hangisine katılıyorsunuz? İkincisinden yanaysanız, halka neyi vermeyi amaçlıyorsunuz?*

- Günümüzde "sanat sanat içindir" ya da "sanat halk içindir" gibi kesinlemeler çok eskimiş, çağ gerisinde kalmıştır. Elbet sanat da pek çok başka insanı çabası gibi insan için, halk içindir, ama her türlü estetik yüceliğe ulaşmak koşuluyla. "Sanat sanat içindir" diyenler, sanatın estetik yücelik taşıması yanına işaret etmek istemişlerse, bütünü haksız sayılmazlar. Yukarıda da değindim, estetik tamlığa ulaşmamış yapıtlarımız, yeterince halka yararlı olamazlar. En olgun sanat yapıtlarıyla, insan için, halk için demek gerek.

- *Günümüz yazını üstüne görüşleriniz?*

- Günümüz yazını her türlü gelişmeye

Telli Yol
Fakir Baykurt
Papirüs Yayınevi
182 sayfa

koşut olarak, halkın nabzını yoklaya yoklaya ilerleyen bir yazındır. Özellikle çalışan halkın toplumsal ve ruhsal durumlarını ele almada gösterdiği başarı, henüz yeterli değilse de, büyük gelişmelerin habercisi gibidir. Eskiden sanatçılar bugünküler kadar toplumsal sorumluluk duymamışlar. Bugün yazının bütün türlerinde halkın davasına canla başla arka çıkan sanatçılar görüyoruz.

- *Sizce daha da gelişmek için hangi yönlerde çalışmalar yapılmalı?*

- Yazının daha da gelişmesi için sanatçılar, çalışan halkın, işçinin, köylünün yaşamına daha çok karışmalı, katılmalı; bu katılımdan elde edecekleri zengin izlenimleriyle yeni yapıtlar oluşturmalarıdır. Bilindiği gibi köy yaşamının verilmesinde son yıllarda bir oranda başarılı olunmuştur, ama işçi yaşamı henüz yeteri kadar tamlıkla ele alınmamıştır. Genç sanatçıların bu yöne doğrulmaları çok iyi olacaktır. Bir de, toplumsal sorunları işleyen sanatçıların estetik titizliklerini arttırmaları gerekir. Bu noktada açık veren sanatçılar halkın davasına yararlı olamadıkları gibi, yazınımıza da yararlı olamazlar.

- *Yazın ürünlerinizi üretmenin belli bir zamanı, o zamanı yeğlemenizin nedenleri var mı?*

- Genellikle gündüzleri, iş saatlerinde yazıyorum ben. Öğretmenlik, müfettişlik yaptığım yıllarda tatillerini kullandım. Şimdi, bütün vaktimi okumaya, yazmaya ayırabiliyorum. Günün çalışma saatlerinde yazmak bana iyi geliyor. Çalışan öteki insanlarla birlikte bir iş içinde olduğumu bilmekten kıvanç duya yazıyorum.

- *Aldığınız ödüller?*

- Yılanların Öcü romanımla Yunus Nadi Ödülü'nü aldım. Tırpan'a hem TRT, hem de TDK Roman Ödülü verildi. Sınırdaki Ölü kitabıma giren üç öykü, TRT Öykü Başarı Ödülü, Can Parası da Sait Faik Öykü Ödülü'nü aldı.

- *Geçen ay 5 kitabınızın okul kitaplıklarında bulundurulması yasaklanmıştı, bu konudaki düşünceleriniz?*

- Milli Eğitim Bakanlığı'nın buyruğu ile ilkökul sınıf kitaplıklarında ayıklanan kitaplar arasında benimkilerin de yer alması, beni şaşırtmadı. Kitap yasaklama yetkisi yasalara, yargıçlara verilmiştir. Yargıçların yasaklamadığı kitapları yasaklamak, doğru değildir. İlle de kitaplarım okul kitaplıklarında yer alsın demiyorum. Hele ders kitaplarına girmeyi asla istemem. Ama bize sorulmadan kitaplıklara giren kitapların, nesnel

Amerikan Sargısı
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
300 sayfa

Köygöçüren
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
521 sayfa

Koca Ren
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
291 sayfa

Irazca'nın Dirliği
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
276 sayfa

Kapak konusunun devamı...

yönetiminde çalıştım. Sanat çalışmalarım şiiirle başladım. Köy notları, öyküler, romanlar, yurt sorunları üstüne makaleler yazdım. Basılmış 20 kadar kitabım var. 1971'den beri öğretmenliği bıraktım. Yazarlık yapıyorum.

- *Siz daha çok, Anadolu "köy" gerçeklerini gerçekçi bir dille anlatan yazarlardansınız. Niçin bu alanı seçtiniz, nedenlerini anlatır mısınız?*

- Genellikle köy gerçeklerini ele alışımın iki nedeni var: Birincisi köyde doğup büyümüş, uzun yıllar köyde çalışmış olmam. Bu yüzden bilincim ve bilinçaltım, köy yaşamının izleriyle dolu. Sanat bir yerde dışa vurma olduğu için, ben de köy yaşamından gelen izlenimleri dışa vuruyorum. Ayrıca inanıyorum ki, bir sanatçı en iyi bildiği, yaşayarak katıldığı konular üstünde çalışırsa, daha verimli olur. Tam bilmediği konular üzerine ürün vermeye yönelmek, sanatçının yapıtlarını sığlaştırır, inandırıcılığını zayıflatır.

Köy gerçeklerini ele alışımın ikinci nedeni, düşünseldir: Kanımca köy yaşamı uzun yıllar yüzyıllar boyunca ihmal edilmiş, aydınlardan ve devletten gereken ilgiyi görmemiştir. Oysaki köy, Türkiye'nin büyük çoğunluğudur. Bunca göç ve kentlere nüfus akışına karşın, hâlâ genel nüfus içindeki kırsal kesim oranı %60'ın üstündedir.

Böyle bir çoğunluğun adeta çağdışı ve yoksul bir yaşama sürdürmesi Türkiye'nin uygar insanlık alemindeki yerini gerilere atmaktadır. Durumun bir an önce değişmesi için sanatçılar önemli saydıkları sorunlar üzerinde dururlar, aydınlardan ve yöneticilerin dikkatlerini çekerler. Köyden gelen, köy gerçeklerine eğilen öbür sanatçı arkadaşlarımla birlikte benim yaptığım budur. Ekleme gerek yok, bunu yaparken sanatın estetik gereklerini tüm tamlığıyla göz önünde bulundurmak zorunluluğu vardır. Yapıtlarımız sanat değeri taşımazsa, topluma yararlı olamazlar.

- *Yapıtlarınızı yazarken ya da yazdıktan sonra karşılaştığınız güçlükler nelerdir?*

- Öğretmen ve müfettiş olarak çalışırken, yapıtlarımı hazırlayabilmek için gerekli zamanı bulmakta sıkıntı çekerdim. Yeterince ünlenmemişken yayıncı bulma zorluklarıyla karşılaştım. Şimdi bunlardan kurtuldum. Sanatın yaratma ve yarattığı işleme yanlarından gelen sıkıntılar sürekli, onlar da son yıllarda

Benli Yazılar
Fakir Baykurt
Papirüs Yayınevi
290 sayfa

Delikanlı
Fakir Baykurt
Papirüs Yayınevi
351 sayfa

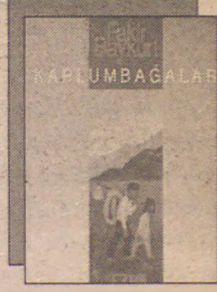
Keklik
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
333 sayfa

Özüm Çocuktur
Fakir Baykurt
Papirüs Yayınevi
302 sayfa

Yarım Ekmek
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
344 sayfa

Kaplumbağalar
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
350 sayfa

Yılanların Öcü
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
270 sayfa

Tırpan
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
351 sayfa

ve hukuksal olmayan ölçütlerle çıkarılmaları yanlıştır. En iyisi her çeşit kitabın okunmasını serbest bırakmak, seçmeyi de okura bırakmaktır. Özgürlükçü, demokratik düzenlerde kitaba yasak ko-
nulmamalıdır.

- *Yazar olarak varmak istediğiniz yer?*

- Yazar olarak varmak istediğim yere yaklaştığımı duyumsuyorum (sanıyorum). Yapıtlarım basılıyor, okunuyor. Şimdi bunu bir olanak olarak değerlendirmek istiyorum. Halkın yaşamını daha dikkatle ve özenle dile getiren romanlar, öyküler yazarak, halkımın bilinçlenmesine katkıda bulunmaya çalışacağım.

- *Daha da yapmak istedikleriniz?*

- Bundan böyle temelli sanat çalışmalarına vereceğim kendimi. Birikmiş çok roman ve öykü var kafamda. Onları yazarak, gün ışığına çıkarabilmek dileğindedim.

Baykurt'la 1976'da yapılmış bir konuşmaydı bu. Hiçbir yerde yayınlanmamış bir konuşma. O gün dersliğimizdeydi sanki yazar. Birçok konu Köy Enstitüleri yazın derslerindeki gibi özgürce tartışıldı. Yapıtlarını okuyan öğrenciler, dersi yazın şölenine dönüştürdü.

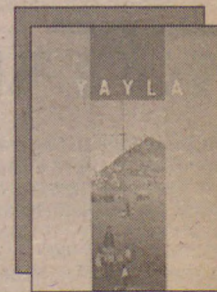
Onuncu Köy
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
323 sayfa

Yüksek Fırınlara
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
350 sayfa

Kara Ahmet Destanı
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
387 sayfa

Yayla
Fakir Baykurt
Adam Yayınevi
275 sayfa

Yaşamı ve kitaplarıyla Fakir Baykurt

ÖNER YAĞCI

"Bu uzun yol inişli yokuşlu/ Nerelerden geliyor/ Bu uzun yol dikenli taşlı/ Zorluklarla/ Uçurumlarla dolu/ Uzaklardan geliyor..."

Yüzyıllardan bin yıllardan / Nice yiğit canların kurban gittiği/ Bu büyük yol uzaklardan/ Çok uzaklardan geliyor."

(Fakir Baykurt. Bir Uzun Yol şiirinden.)

Fakir Baykurt, 4 Şubat 1997'de yazdığı "Yaşadığım Güzellikler ve..." başlıklı yazısına şu cümlelerle başlamış:

"Ben bu dünyada çok çile çektim, şöyle iyi bir gün görmedim sanırdım. Yanıldığımı, özyaşamımı yazıp bitirince anladım. Meğer güzel bir yaşamım varmış. Büyük atılımlar, aşamalar yapmışım, önemli işlere girip çıkmışım, çok dostum olmuş birbirinden iyi, güzel..."

Burdur'un Akçaköy'ünde az topraklı, yoksul bir köylü bebesi "Tahir" olarak 15 Haziran 1929'da başlayan bir yaşamın, "bir uzun yol"un öğrettiklerinden süzülen cümlelerdir bunlar.

Yol, Akçaköy'de başladığı köy okulunu babasının ölümü üzerine yarım bırakıp dayısının yanında dokumacılığa, odun ve içme suyu taşımacılığına, sonra okulunu bitirmeye ve "Öksüz mektebi"ne yani Isparta Gönen Köy Enstitüsü öğrenciliğine götürür onu.

Yol'un onu götürdüğü yer ve zaman kitaplarla, bilgilerle, düşüncelerle, düşlemlerle, aydınlıkla, kültürle doldurur. Şiir sevdası bu doluluğun ilk adımlarından ve 1945'te Türke Doğru dergisinde "Fesleğen Kokuluma" adlı ilk şiirini yayımlar ona.

1947'de Burdur gazetesinde, Köy Enstitüleri Dergisi'nde, Kaynak'ta şiirlerini, yazılarını yayımlar; adını da "Fakir Baykurt" koyar.

1948'de yol onun Köy Enstitüsü aydınlığında, öğrenmeyle, onlarca kitap okumayla, dönemin Varlık, Yücel, Fikirler, Edebiyat Dünyası, Yaprak, Kaynak, Yeditepe, Yeni Ufuklar gibi dergileriyle buluşmasını sağlar. Onu, aydınlık bir yürek, aydınlık bir beyin kılarak on dokuz yaşında beş yıl sürecek olan köy öğretmenliğine gönderir.

Kolay değildir aydınlık yürekli, aydınlık beyinli olmak, soruşturmalara, kovuşturmalara götürür yol onu.

"Mola" adlı şiirinin bir yerinde bu günleri anlatır belki de: "Köy öğretmenisin üç beş kitapla/ O kadarlığına bile düşman karakol/ Derenin ucundan telsizli bir cip/ Savcı, komutan gelir ev arar..."

Yol uzundur, yol kitaplarla, yazılarla, konuşmalarla, soruşturmalara, cezaevleriyle, ödüllerle, onurlularla doludur ve onun bu uzun yol serüveni sürer.

Kitaplarla Süren "Bir Uzun Yol"

1951'de evlenir: Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Edebiyat Bölümü'ne girer aydınlığını çoğaltmaya. Çoğalan aydınlığın Gayret dergisinde yazdığı yazılar nedeniyle yargılanır. Öğretmen olarak Sivas Lisesi'ne, Hafik Ortaokulu'na gönderilir.

1955 yılı ilk kitabının yayımlandığı yıldır, bir öyküler demetinin, Çilli'nin.

Askere alınır kızı Işık'ın doğduğu 1957'de, Ankara, Konya.

Ertesi yıl Yılanların Öcü romanı Yunus Nadi Armağanı'nı kazanır. Cumhuriyet'te yazılar yazmaya başlar. Sıra Şavşat Ortaokulu öğretmenliğindedir.

İkinci kızı Sönmez doğar; ilk romanı Yılanların Öcü ve ikinci öykü kitabı Efendilik Savaşı yayımlanır (1959). 27 Mayıs'a kadar altı ay bakanlık emrinde

kalır.

Yazılarını Efkâr Tepesi adıyla yayımlar (1960).

Ertesi yıl Yılanların Öcü filme alınır, gösterimi ancak Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in el koymasıyla gerçekleşir, tiyatroya uyarlanır, oyun yasaklanır. Onuncu Köy, Irazca'nın Dirliği romanlarıyla Karın Ağrısı adlı öykü kitabı çıkar.

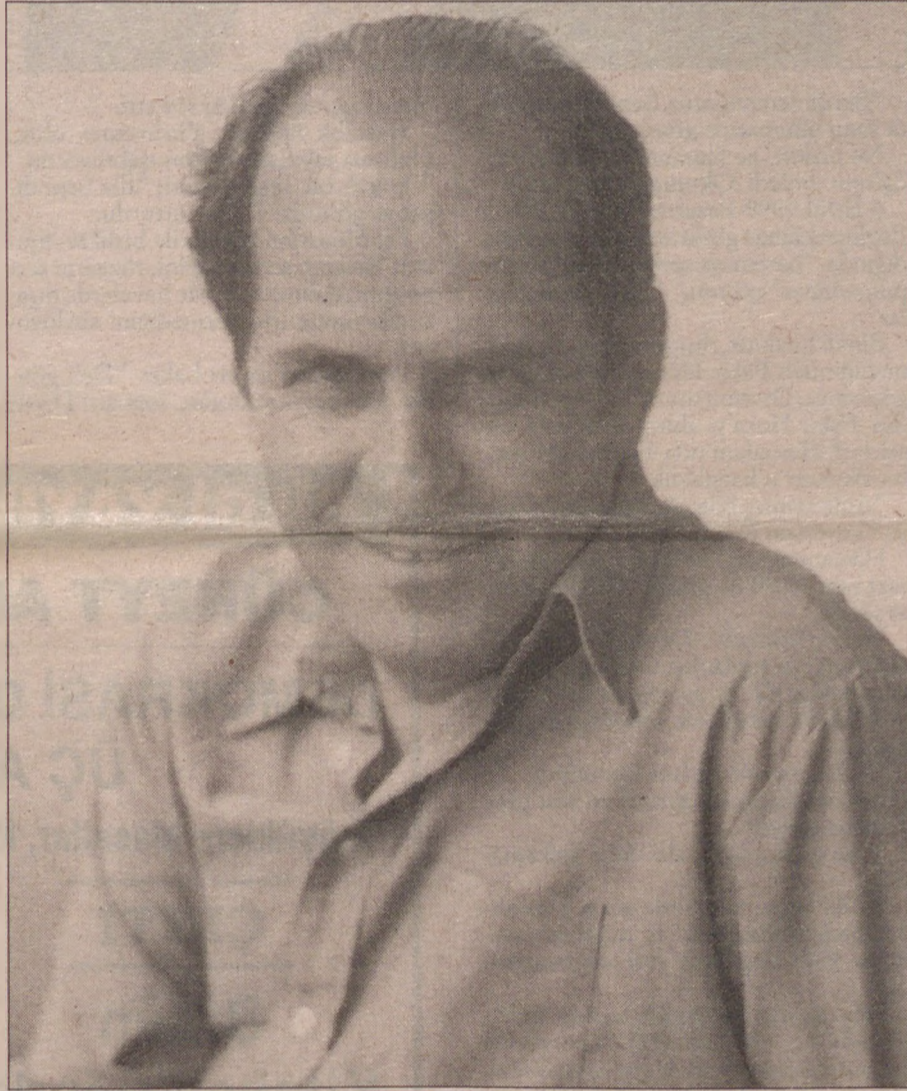
1962'de oğlu Tonguç doğar ve Amerika'da ders araçları ve yetişkinler için yazma eğitimi öğrenimi görüp ilköğretim müfettişliği görevine döner.

1964'te Cüce adlı öykü kitabıyla Topal Arkadaş ve Sarı Köpek adlı çocuk kitapları. Kerem ile Aslı adlı halk masalı basılır. Onuncu Köy Bulgarca, Yılanların Öcü Almanca ve Rusça, Irazca'nın Dirliği Almanca basılır, ertesi yıl Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu'nun (TÖDMF) ve kurucularından olduğu Türkiye Öğretmenler Sendika-

gözaltına alınır. TÖS için açılan davada yargılanmaya başlar. 1972'de tahliye edilir, ertesi yıl Can Parası adlı öyküleriyle (1974 Sait Faik Hikâye Armağanı) Köy-göçüren romanı basılır. Yurtdışına çıkışı yasaklanır.

1974'te İçerdeki Oğul adlı öykü kitabı çıkar, Kızılcahamam cezaevinde kalır, bir yıl sonra TÖS davasından Askeri Yargıtay kararıyla beraat eder. Sınırdaki Ölü (1976 TRT Sanat Ödülleri) adlı öykü kitabı, Sakarca adlı çocuk kitabı ve Keklik romanı çıkar. 1976'da yazılarını içeren Şamaroğlanları yayımlanır ve SSK'den emekli olur.

1977'de Yayla ve Kara Ahmet Destanı (1978 Orhan Kemal Roman Armağanı) alan romanı basılır. 1978'de Kalekale adlı öykü kitabı çıkar. Kültür Bakanlığı Kültür Yüksek Kurulu'nda danışman olarak bir yıl çalışır. Kitaplarının ardı ardına yeni basımları yapılmaktadır.

sı'nın (TÖS) genel başkanlığına seçilir.

1966'da müfettişlik görevinden alınıp folklor uzmanlığına atanır. Ertesi yıl Kaplumbağalar ve Amerikan Sargısı romanları yayımlanır. Onunçu Köy Rusça'ya çevrilir. Yazıları ve TÖS çalışmaları nedeniyle sürekli soruşturmalara geçirir, Gaziantep'in Fevzipaşa ilçesi ortaokuluna sürülür. Başkanı olduğu TÖS Devrimci Eğitim Şurası'nı, ertesi yıl da Büyük Eğitim Yürüyüşü'nü düzenler.

1969'da TÖS'ün Öğretmen Boykotu gerçekleştirilir ve Baykurt yine bakanlık emrine alınır. Öğretmenin Uyardırma Görevi adlı TÖS el kitabı çıkar.

Danıştay kararıyla Fevzipaşa'dan döner. ODTÜ'de Halkla İlişkiler ve Yayın Müdürlüğü'ne başlar. Anadolu Garajı adlı öykü kitabıyla Tırpan (1970, TRT Sanat Ödülleri; 1971 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü) romanı yayımlanır.

1971'de Onbinlerce Kağrı adlı öykü kitabı çıkar, 12 Mart döneminde iki kez

1979'da Yandım Ali adlı çocuk kitabı çıkar, Tırpan oyunlaştırılır ve Almanya'nın "ekmeği aktır, yüreği aktır" dediği Duisburg kentin yerleşir.

80'li yıllarda çeşitli kitapları Macarca, Almanca, Gürcüce, Hollandaca, Bulgarca, Rusça yayımlanır.

1982'de Gece Vardiyası (BDT Ödülü, Almanya) ve Barış Çöreği (1984 Berlin Senatosu Çocuk Yazını Ödülü) çıkar. Ertesi yıl Yüksek Fırımlar yayımlanır.

1985'te Dünya Güzeli ve Saka Kuşları adlı halk masalları Türkçe-Almanca basılır. 1986'da Duisburg'ta Türkçe öğretmenliğine başlar. Koca Ren romanı ve Duisburg Treni adlı öykü kitabı çıkar.

"Bir Uzun Yol" adlı şiir kitabının ilk şiiri olan, 1988'de yazdığı ve yaşamının yorgunluklarını anlattığı "Yorulduğum" adlı şiirinin son dizelerinde şunları söyler:

"Ama yorulmadım hiçbir zaman/ O

yoksul sevgili gibi dağ başlarında/ Kar da kalmış, darda kalmış yolcular için/ Yazmaktan."

Bu yıla kadar yazmış olduğu otuzdan fazla kitap ve bu yıldan sonra yazdığı kitaplar Baykurt'un bu sözlerinin kanıtıdır.

1989, şiirlerini içeren ilk kitabı Bir Uzun Yol'un çıktığı yıldır. Aynı yıl Fakir Baykurt, zum 60, Geburstag adıyla Stadbibliothek Duisburg tarafından Almanca bir saygı kitabı çıkarılır. Pestalozzi okulunda çalışmaya başlar.

Yeni yüzyıla doğru yeni kitaplarla...

1991'de ortaokul öğrencileri için Kalem dergisini çıkarır. Şiirleri Almanca basılır. Bizim İnce Kızlar (1993), adlı öykü kitabı çıkar. 1994'te İfade: TÖS Savunması yayımlanır. On Alman kentinde Köy Enstitüleri konferansı verir, Unutulmaz Köy Enstitüleri adlı kitabı çıkar. Uzun yıllardan sonra ilk kez yaz tatilini yurdunda geçirir.

1995'te emekliye ayrılır, insanı eğiten eğitimciliğiyle, insanı anlatan yazarlığıyla, insanın yüzyılların ötesinden gelen aydınlığıyla dopdolu özyaşamını, sekiz ciltte yayımlanmak üzere yazıp bitirir. Ülkesine sık sık gelmeye başlar ve çeşitli şenliklere, etkinliklere, fuarlara, toplantılara katılıp konuşmalar yapar. Yarım yüzyılı aşan bir birikimin, kararlılığın, erdemliliğin, direncin örneğini verir bu konuşmalarında. Bir direnç anıtı olduğunu gösterir yetmişine doğru uzanırken.

1996'da Yeni Kölelik mi? (yazılar); 1997'de Yarım Ekmek romanı çıkar ve Sedat Simavi Ödülü'nü alır. 10 Mart'ta adına "Saygı Gecesi" düzenlenir ve Feridun Andaç'ın hazırladığı Aydınlanmanın Işığında Sanat İnsanlarımız: Fakir Baykurt, Hayatı, Eserleri, Sanat Yaşamı adlı bir saygı kitabı sunulur. Anamla Yıllar ve Rur Havzasında Anadolu Bahçeleri adlı öykü kitapları Anadolu Yayınevi'nce Almanya'da basılır.

1998'de Telli Yol (öyküler), Benli Yazılar (yazılar), Özüm Çocukktur: Yaşamöyküsü/1 adlı yapıtları çıkar.

1999'da Dünyanın Ote Ucu (gezi izlenimleri) ve Köy Enstitülü Delikanlı: Yaşamöyküsü/2 yayımlanır. (Baykurt'un yaşamından damıttığı sekiz ciltlik özyaşamöyküsünün tamamını Kavacık Köyünün Öğretmeni, Köşe Bucak Anadolu, Bir TOS Vardı, Genç Emekli, Sıladan Uzakta, Dost Yüzleri (Portreler) adlı yeni ciltlerde okuyacağız.

Romanları, öyküleri, şiirleri, denemeleri, yazıları, özyaşamöyküsü, gezi izlenimleri, çocuk kitapları, halk masalları, değerlendirmeleriyle, eğitim ve kültür yaşamımıza kattıkları emeğiyle aydınlığımızın kıvanç duyduğumuz bir temel taşı olan Fakir Baykurt'tan öğreneceğimiz çok şey var.

Baykurt'un Bir Uzun Yol'daki son şiiri "Teşekkür" şu dizelerle bitiyor:

"Yokuşlarda inişlerde düşürmedin yere aşağı/ Yettin yaklaşmama uzaklardaki sevda köyüne/ Yettin içime canımı koyduğum kitaplara/ Yettin sevi'lerime, sevgilerime.../ Yürürken barışa, büyük mutluluğa/ Yarıda koymadın, mat malamat etmedin beni/ Biliyorum asla yetmez teşekkürler/ Gene de teşekkür ederim sana yüreğim."

Biz de Fakir Baykurt'un yüreğine, beynine, aydınlığına teşekkür borçluyuz.

Fakir Baykurt'un daha önce Remzi Kitabevi'nden çıkanlarla birlikte tüm romanları Adam Yayıncılık'ça; daha önce çeşitli yayınevlerinden çıkan öyküleri, çocuk kitapları, denemeleri ve yaşamöyküsü kitapları Papirüs Yayınları'nca yayımlanmaktadır.

Baykurt'un son kırk günü

KEMAL YALÇIN

26 Ağustos 1999, Perşembe akşamı Duisburg Halk Yüksek Okulu'nda yedi yıldan beri Fakir Baykurt'un yönetiminde devam eden, "Edebiyat Kahvesi"nin güz dönemi ilk buluşması vardı.

Fakir Baykurt üç gün önce Türkiye'den gelmişti.

Duisburg-Homburg'deki evinden alıp, buluşma yerine getirecektim. Son kez 28 Haziran 1999 günü Isparta Gönen Öğretmen Okulu mezunlarının geleneksel "Kurufasulye Pilav Günü"nde beraberdik. Kitaplarını imzalamıştı. Geçen zaman iki ay bile değildi. Evinin kapısında görür görmez şaşırıldım! Zayıflamıştı. Bitkin, yorgun, acılı görülüyordu.

"Hayrola Hocam! Neyiniz var? İyi görülmüyorsunuz!"

"Pek keyfim yok be Kemal! Halsizim, yorgunum, bitkinim!"

"Yarından tezi yok, derhal doktora gidiniz!"

"Telaşlanma, bir şeyim yok benim!"

"Hocam, eğer siz gitmezseniz, gelir ben götürürüm!"

"Edebiyat Kahvesi"ne katılanlar da, Hoca'yı görünce dona kaldılar.

Fakir Hoca, "Ardı ardına üç değerli insanı kaybettik! Can Yücel, Behzat Ay ve Abbas Sayar... Yakın arkadaşlarımdı. Hele Can Yücel çok değerli bir dostumdum. Babasını da tanırdım." diyerek açtı o akşamı. Ve hep onlardan konuştuk.

Sigara molasında kaşla göz arasında sözleştik: "Arkadaşlar kimse soru sormasın! Hoca'nın durumu kötü. Acısından duramıyor yerinde. Kahveyi erken kapatalım bu akşam!"

Dediğimiz gibi yaptık. Evine götürüyorum. Yolda:

"Hocam, iyi değilseniz, hafta sonundaki okuma gününüze gitmeyiniz! Uzak yol. Trenle git gel! İki akşam okuma ve söyleşi! Çok yorar sizi!"

"Bir şeyim yok benim. Okuma günlerine de gideceğim!"

Gitti geldi. Telefonla adım adım izliyorum. Evde yalnız. Yolda belde bir iş gelmesin başına.

Zorla ev doktoruna gitti. Karaciğer tahlillerinin sonuçları iyi değilmiş. Doktor röntgen çekmiş. Kötü bir şey görmemiş.

"Aman Hocam, komputer tomografisi çektirelim. Röntgen filmine güvenilmez!"

"Sen başhekim misin! Nerden biliyorsun bunları?"

Bütün belirtileri doktor arkadaşlarıma, özellikle İsviçre'deki beyin cerrahı İsmail Taner'e iletip, ne olabileceğini konuşuyordum.

İsmail Taner:

"Hafızada da bir zayıflama, unutkanlık var mı?"

"Var, iki ay önce Denizli'de kutladığımız 70. yaş gününü hatırlayamadım!"

"Kemal, söylediğin belirtilere göre, ya karaciğer kanseridir; ya da karaciğer yetmezliği! Derhal tomografi çektirin. Röntgenle belli olmaz. Röntgenle belli olacak kadar büyümüş olan tümör zaten götürür hastayı!"

Ev doktoru 2 Eylül 1999 günü, karaciğer tahlilinin sonucundan kuşkulularak, Essen Üniversitesi Kliniği'ne hava- le etmiş.

Durumunu bildirdi.

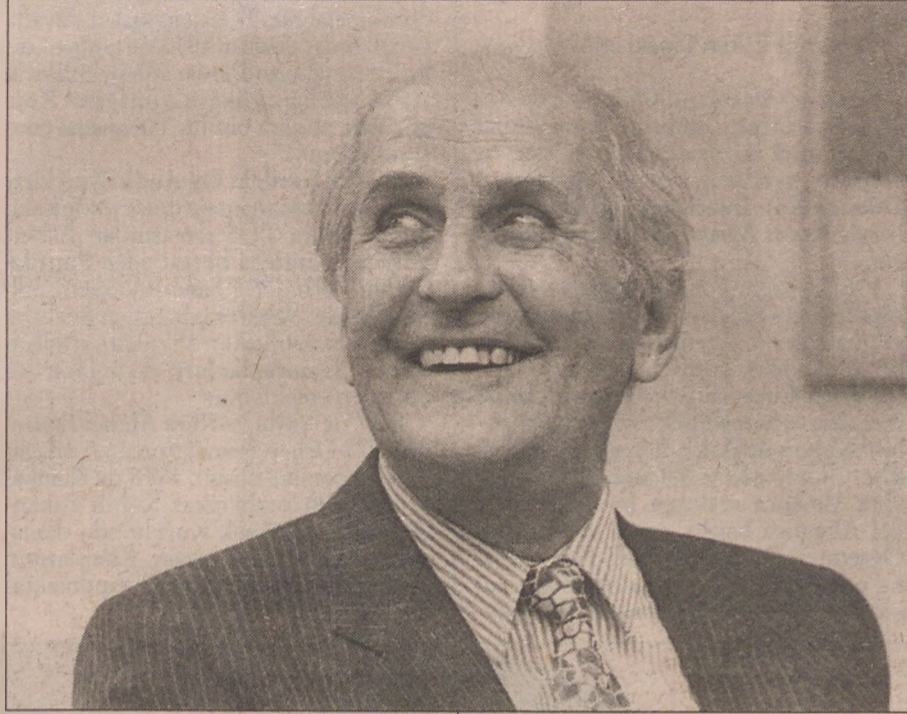
"aman Hocam! Derhal gidelim kliniğe."

"Hayır. Hafta sonunda Salzgitter'de okumam var. Ona da gidip geleyim! Pazartesi beni götürür yatırırın kliniğe!"

"Hocam, gitmeyin!"

"Gideceğim!"

İstanbul'dan hanımı, kızı telefon etti.

"Biz dinletemiyoruz. Sen ısrar et, hafta sonu okumasına gönderme!"

Ne bizleri, ne hanımını, ne kızını, ne oğlunu dinledi. Okumaya gitti, geldi.

6 Eylül 1999 Pazartesi sabahı, Binali Bozkurt kilinge götürmek için evine vardığında, "hastaneye sevk işlemlerinin yapılmadığını" görmüş. Gidip yaptırmışlar.

Binali Bozkurt, durumunu hiç iyi görmediğinden Fakir Hoca'yı kendi evine götürmüş. Dersten sonra Rattingen'e gidip, Fakir Hoca'yı aldım. Birlikte Düsseldorf Havaalanı'nda Hanımı Muzaffer Baykurt'u karşıladık.

"Abla evinize bile uğramayalım! Doğru Üniversite Kliniği'ne gidelim!"

Hastanenin acil servisinin kapısından saat tam 17.00'de girdik. Tahliller 4 saat sürdü.

Veriler kötüydü. Karaciğer renk değiştirmiş, su toplamış, üzerinde lekeler var, ayaklar şişmiş, ayaklarda ve vücutta mor lekeler görülüyor. Bitkinlik, zayıflama vs. vs.

Derhal tümör tedavi kliniğinde yer bulundu. Yanından ayrılırken saat gece yarısına geliyordu.

Yatış o yatış oldu! Bir daha kalkamadı.

İlk iki hafta, tahlillerle geçti. Hastalığın nedeni tümördü. İç organları sarmıştı. Esas başlangıç yeri araştırılıyordu.

Fakir Hoca, kliniğe adım attığı andan itibaren her şeyi, yeni bir yazı konusu bulmuşçasına merakla gözlemliyordu. almanya'daki tıp eğitimi ile Köy Enstitülerindeki "yaparak yaşayarak" verilen eğitimi karşılaştırıyordu. Kalem, kâğıdı başucundaydı. Yazacağı bir yazıyı planlamış; veri topluyordu. "Essen Üniversitesi Kliniği'nde kaç profesör, kaç uzman doktor, kaç hemşire, kaç hastabakıcı ve kaç temizlikçi var? Bunların kaç Türk, kaç yabancı?"

Bana sordu. Bilmiyordum. Kolundaki serumla kalktı, yan odadaki bölüm doktoruna gidip sordu. O da bilmiyordu. "Bunları bilmeden yazı tam olmaz!" dedi. Araştırmalarını sürdürdü.

Hastahane bahçesindeki bir çam ağacı çok hoşuna gidiyordu. Yürüyebildiği günlerde gidip karşısına oturuyor, o çama hayranlıkla bakıyordu. Bir gün ziyaretine gelen öğretmenlere:

"Gelin size bir şey göstereceğim!" diyerek çamın yanına götürdü. Uzun uzun Isparta Gönen Köy Enstitüsü'ne diktikleri çamlardan; Enstitüyü yoktan varedişlerinden; Türkiye'deki eğitimin nasıl

olması gerektiğinden söz etti.

Hastalık ilerledi. Yürüyemez oldu. Hafızası zayıflasa da konuşabiliyordu.

Soğuk bir akşam üzeri; "İlla beni dışarıya götürün!" diye tutturdu.

Eşi Muzaffer Hanım ile birlikte dışarıda havanın serinlediğini, rüzgârın sert estiğini, doktorun böyle havalarda dışarı çıkmasına izin vermediğini söylüyoruz.

Pencereden dışarı baktı. "Deli gönlün dinliyor mu rüzgârı, soğuğu! Dışarı

çıkma, ağaçları, çiçekleri, dünyayı görmek istiyor. Hep özlemler, ayrılıklar içinde yaşadık!" diyerek başını yastığa koydu. Birdenbire türküye başladı:

"Amanın ne zor imiş birçak yolması Birçak tarlasında yar yar gelin olması!"

"Durup dururken nereden geldi bu türkü aklıma benim?" diyerek acıları içinde gülüyor, bizi de güldürmeye çalışıyordu.

"Yılanların Öcü" nün Yunancaya çevrilmesini istiyordu. "Birçok dile kitabım çevrildi. Birçok ülkede kitaplarım yayınlandı. Yunanca yayınlanmadı. Yunanistan'da Türk edebiyatı çok az tanınıyor!" diyordu.

Hafızasının gidip geldiği son günlerde bile şiirlerden, kitaplardan, gazetelerden sözediyordu.

Son zamanlarıydı. Cumhuriyet Gazetesi muhabiri Metin Gür ziyaretine gelmişti. Söyleşi bitti. "Bana Cumhuriyet'i getirin!" dedi. Metin Gür şehre gitti. Arayıp buldu haftalık Cumhuriyet'i.

Fakir Hoca, Cumhuriyet'in sayfalarını karıştırdı. "Cumhuriyet çalışanlarına selamımı, teşekkürlerimi söyleyin!" diyerek başını yastığa koydu.

Son nefesine kadar Türkiye'yi, dünyayı düşünüyordu. Son nefesine kadar öğretmenliği bırakmadı. Son nefesine kadar "ne bir haram yedi, ne bir cana kıydı / Ekmek kadar temiz, su gibi aydın!"dı.

Burdur'un Akçaköy'ünden Karaveli'yle Elifçe'nin oğlu Tahir, bilinen adıyla Fakir Baykurt 11 Ekim 1999 Pazartesi günü, şafak sökerken, yeni bir günün doğuşunu göremeden yaşama gözlerini yumdu! Türkiye'den bir yıldız daha kaydı!

Toprağın bol olsun Fakir Hocam! Hepimizin başı sağ olsun!

BİLGİ YAYINEVİ SUNAR

CÜNEYT ARCA YÜREK

DEMOKRASİ DÖNEMECİNDE ÜÇ ADAM

"Büyüklerle Masallar, Küçüklerle Gerçekler": 1

ÇIKTI

Bütün Kitabevlerinde

Arcayürek bu kitap dizisini hazırlamak için 3 yıla yakın bir süre çalışarak yaklaşık 5600 daktilo sayfası yazdı.

14 yılı (1982-1996) kapsayan dizinin ilk kitabı 'Demokrasi Dönemecinde Üç Adam'; demokrasinin 1982'den sonraki evrimini, Evren-Özal-Demirel arasındaki tartışmaları, bu insanlarla bağlantılı siyasal gelişmeleri, 'özel not, belge ve görüşmelerle' anlatıyor.

KDV dahil 4500000 Lira

BİLGİ YAYINEVİ

Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenisehir 06420 / Ankara

Tlf : (0-312) 434 49 98 - 434 49 99 - 431 81 22

Faks : (0-312) 431 77 58

